

Sivan SOTE

Pohjois-Karjalan hyvinvointialue

Alueellinen hyvinvointikertomus ja - suunnitelma

Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen lautakunta 19.12.2024

Leena Suhonen, Pohjois-Karjalan hyvinvointialue

Riikka Pekkarinen, Pohjois-Karjalan kansanterveyden keskus

Alueellinen hyvinvointikertomus on asiakirja, joka kuvaa hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä hyvinvointialueella.

THL:n mukaan alueellinen hyvinvointikertomus ja –suunnitelma:

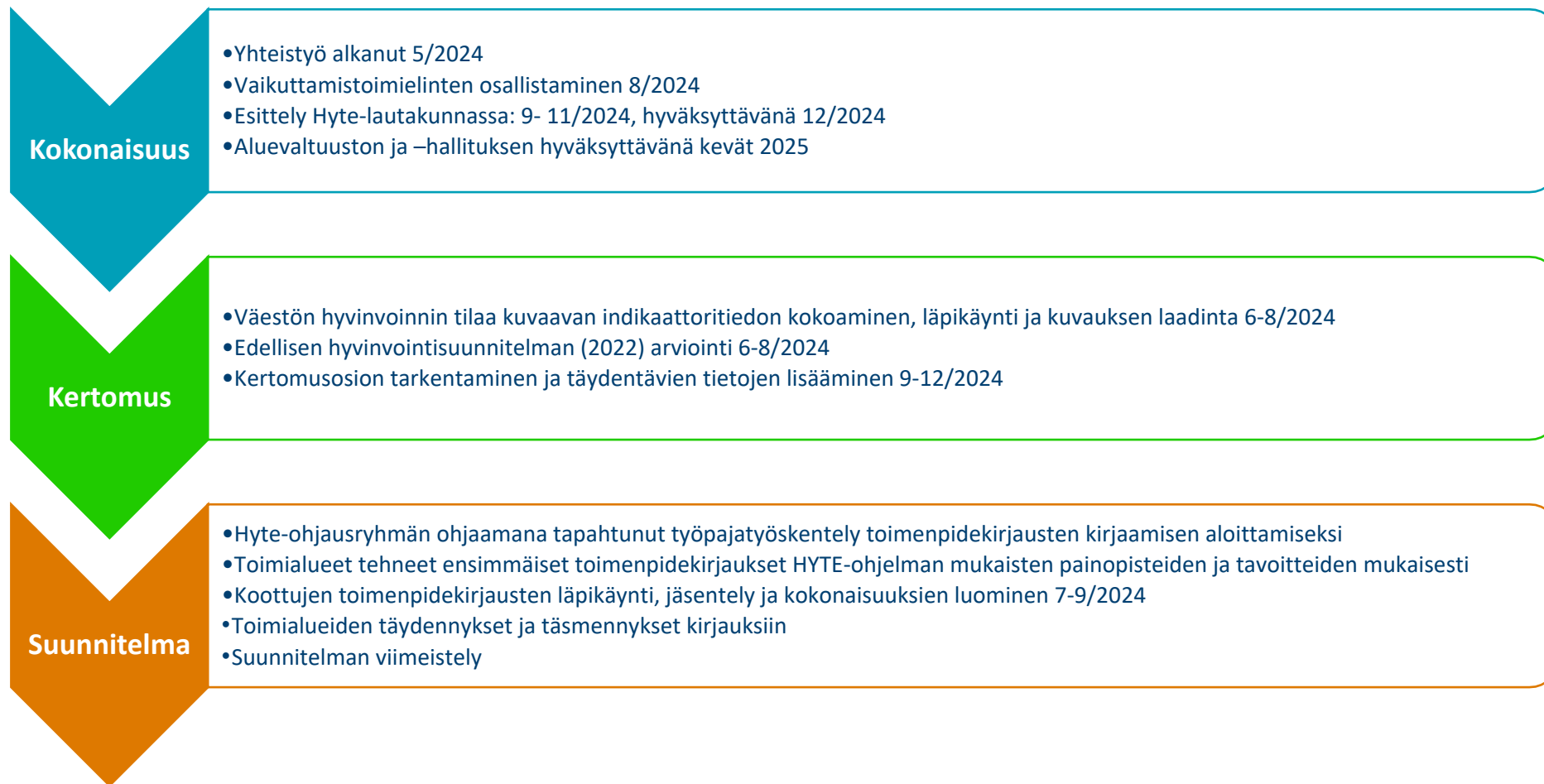
kuvaa alueellisia ja väestöryhmittäisiä eroja hyvinvoinnissa ja terveydessä

kuvaa hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen rakenteita alueella

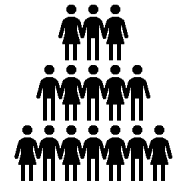
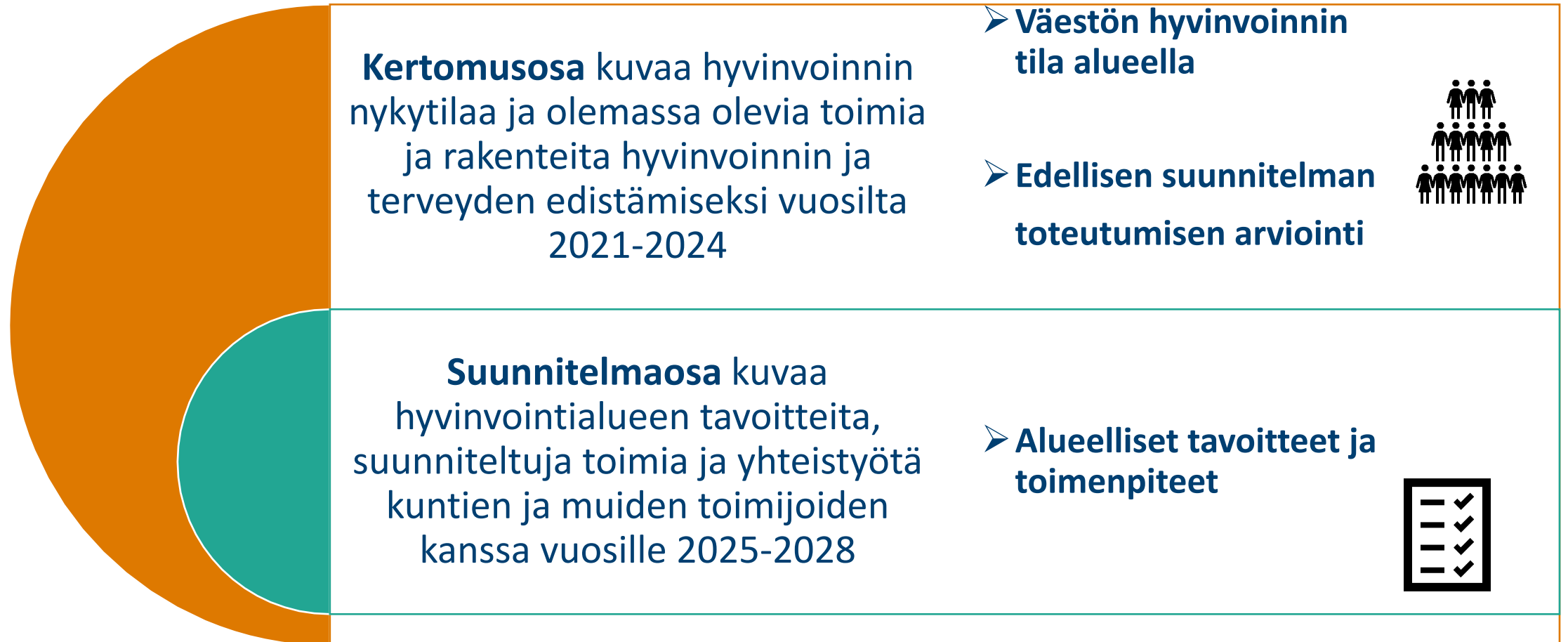
asettaa ja kohdentaa tavoitteita, resursseja ja alueellista toimintaa

toimii hyvinvointialueen hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen kokoavana strategisena asiakirjana

Prosessin eteneminen ja aikataulu

Alueellisen hyvinvointikertomus-asiakirjan rakenne:

Sisältö

- Tiivistelmä
- Johdanto
- Väestön hyvinvoinnin kehitys valtuustokaudella 2021-2024
 - Indikaattoreiden ja muun tiedon osoittama hyvinvointi
 - Hyvinvointisuunnitelman painopisteiden, tavoitteiden ja toimenpiteiden arviointi
 - Hyvinvointialueen kuntien hyvinvointityö
 - Keskeiset opit valtuustokaudelta
- Hyvinvointisuunnitelma valtuustokaudelle 2025-2028
 - Strategian painopisteet
 - Hyvinvoinnin edistämisen erillisohjelmat ja –suunnitelmat
 - Hyvinvointisuunnitelma
 - Käsittely toimitelmissä
- Lähteet
- Liitteet

Hyvinvointikertomus 2021-2024

Lisätiedolle on tilaa halutessaan

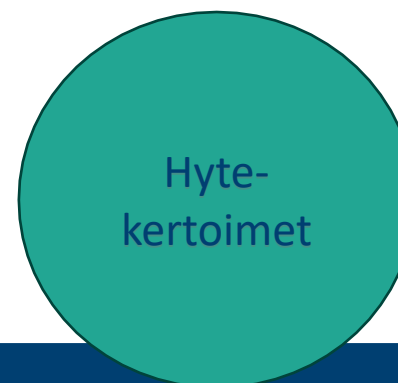
Johdanto

- Taustoitus:
 - Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen määrittelyä
 - Pohjois-Karjalan hyvinvointialue
 - Hyte-rakenteet hyvinvointialueella
 - Hyvinvointialueen lakisääteiset hyteen liittyvät tehtävät
 - Asiakirjan merkitys
 - Laatiminen ja prosessin eteneminen

Väestön hyvinvoinnin kehitys valtuustokaudella 2021-2024

- Indikaattoreiden ja muun tiedon osoittama hyvinvointi
 - Talous
 - HYTE-kerroin
 - Elinvoima
 - Väestö
 - Lapset, varhaisnuoret ja lapsiperheet
 - Nuoret ja nuoret aikuiset
 - Työikäiset
 - Ikäihmiset
 - Kaikki ikäryhmät

Väestön hyvinvoinnin kehitys valtuustokaudella 2021-2024

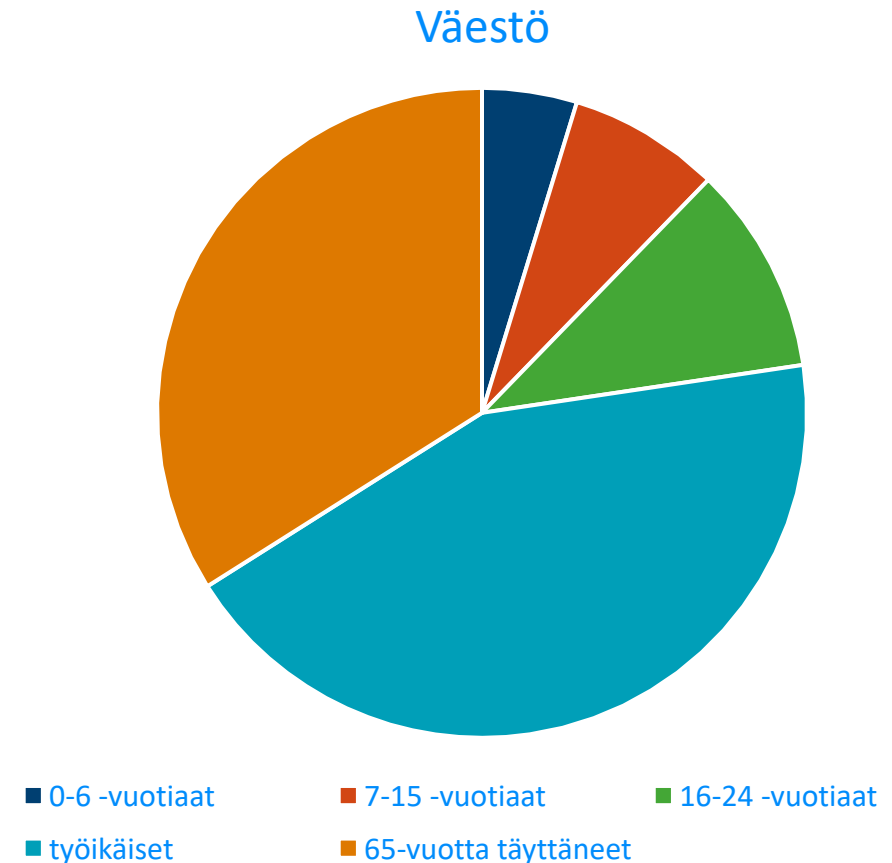
Hyte-kertoimen prosessi-indikaattorit	2022	2023
Lastenneuvolan 4-vuotiaiden terveystarkastuksista poisjäävien tuen tarpeen selvittäminen	-	100
Kouluterveydenhuollon 8-luokkalaisten terveystarkastuksista poisjäävien tuen tarpeen selvittäminen	-	100
Koulukuraattorin työpanoksen määrä	22	22
Koulupsykologin työpanoksen määrä	82	71
Lasten tuhkarokko-vihurirokko-sikotauti (MPR) -rokotuskattavuus	61	42
Alkoholinkäytön mini-intervention toteutuminen, kun juomiseen liittyy haitta tai haittariski	3	62
Tyypin 2 diabetes	Tietoa ei saatavilla	Tietoa ei saatavilla
Työttömien toteutuneiden terveystarkastusten osuus	48	36

Hyte-kertoimen tulosindikaattorit	2022	2023
Vammojen ja myrkytysten vuoksi sairaalassa hoidetut potilaat	63	64
Lonkkamurtumat 65 vuotta täyttäneillä	100	12
Ei työssä, koulutuksessa eikä asevelvollisuutta suorittamassa olevat 18–24-vuotiaat	73	48
Toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneet 25 - 64-vuotiaat	100	76
Mielenterveyden ja käyttäytymishäiriöiden (tietyt diagnoosit) vuoksi työkyvyttömyyseläkettä saavat 18 - 34-vuotiaat	73	61

Väestön hyvinvoinnin kehitys valtuustokaudella 2021-2024

Väestö

- Vuoden 2021 mukaisen väestöennusteen mukaan Pohjois-Karjalan hyvinvointialueella on vuoden 2030 lopussa 155 368 asukasta.
- Väestöennuste 2030
 - 0-6-vuotiaita tulee olemaan 5%,
 - 7-15-vuotiaita 8%
 - 16-24 -vuotiaat 11%
 - Työikäisiä 46 % (koko maa 49%)
 - 65-vuotta täyttäneitä 31%. (koko maa 26%)

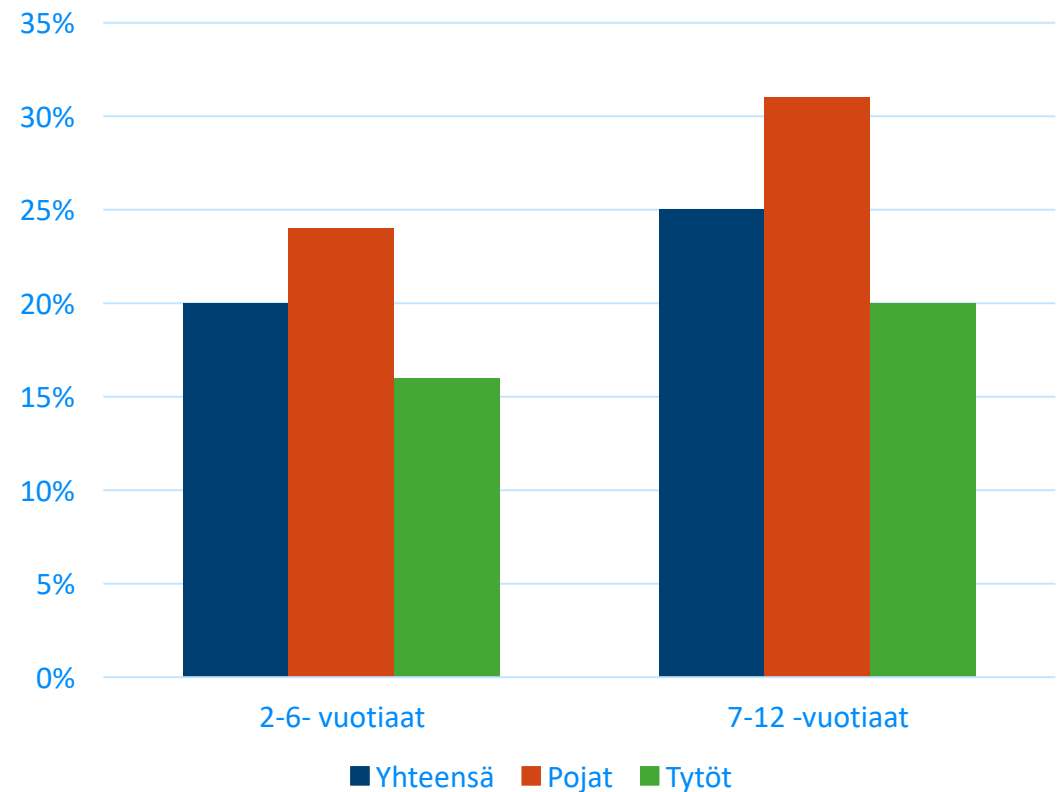

Väestön hyvinvoinnin kehitys valtuustokaudella 2021-2024

Lapset, varhaisnuoret ja lapsiperheet

- Vuoden 2022 indikaattoritietojen mukaan 2-6 -vuotiaista noin 20 % ja 7-12 -vuotiaista noin 25 % oli ylipainoisia tai lihavia vastaavien lukujen ollessa valtakunnallisesti 19 % ja 24 %.
- Tarkastellessa tietoja sukupuolen mukaan havaitaan, että pojilla ylipaino oli selvästi yleisempää kuin tytöillä.

Ylipaino (ml. lihavuus)

Väestön hyvinvoinnin kehitys valtuustokaudella 2021-2024

Nuoret ja nuoret aikuiset

Huolta herättävää päihteiden, tupakka- ja nikotiinituotteiden käyttöä tai rahapelaamista oli

- 7 prosentilla 8.-9.luokkalaisista (koko maa 8%,)
- ammatillisessa oppilaitoksessa 14 prosentilla (koko maa 18%) ja
- lukiossa 7 prosentilla (koko maa 7%).

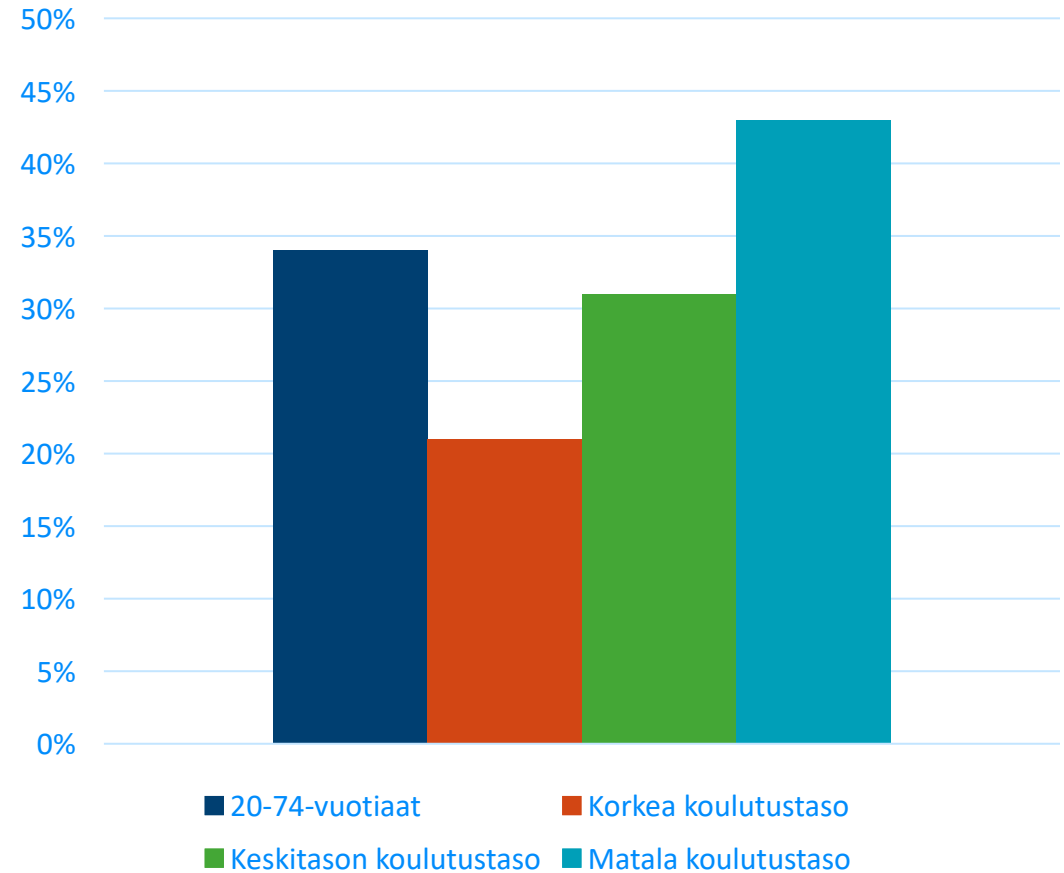

Väestön hyvinvoinnin kehitys valtuustokaudella 2021-2024

Työikäiset

Niiden osuus (%) pohjoiskarjalaisista 20-74-vuotiaista, jotka uskovat, että eivät jaksaa työskennellä vanhuuseläkeikään saakka

- 34% (koko maa 27%)
- korkean koulutustason edustajien osuus 21%,
- keskitason koulutuksen edustajien osuus 31% ja
- matalan koulutustason edustajien osuus 43%.

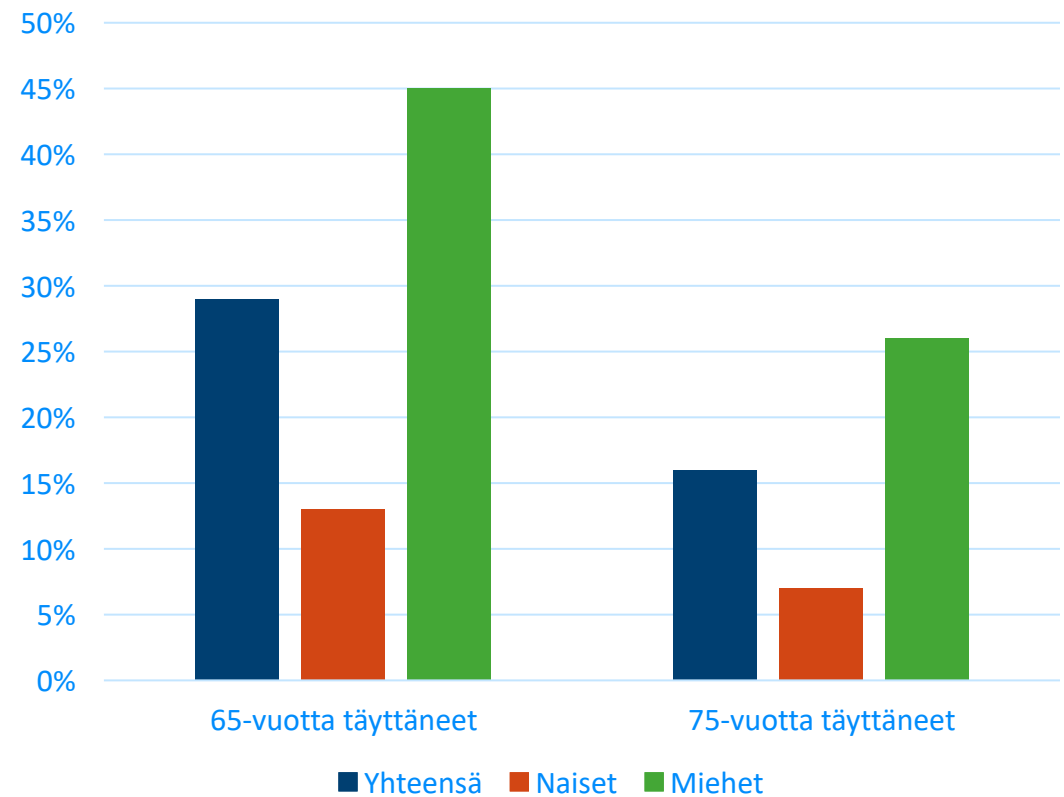
Väestön hyvinvoinnin kehitys valtuustokaudella 2021-2024

Ikäihmiset

Alkoholia liikaa käyttävien osuus (AUDIT -C)

- 65 vuotta täyttäneistä oli 29% ja
- 75 vuotta täyttäneistä 16%.
- Ikääntyneiden miesten osuus alkoholia liikaa käyttävissä on selkeästi suurempi, kuin naisten; 75 vuotta täyttäneistä pohjoiskarjalaisista miehistä 26% käytti alkoholia liikaa, kun naisten osuus oli 7%.

Alkoholia liikaa käyttävien osuus %

Väestön hyvinvoinnin kehitys valtuustokaudella 2021-2024

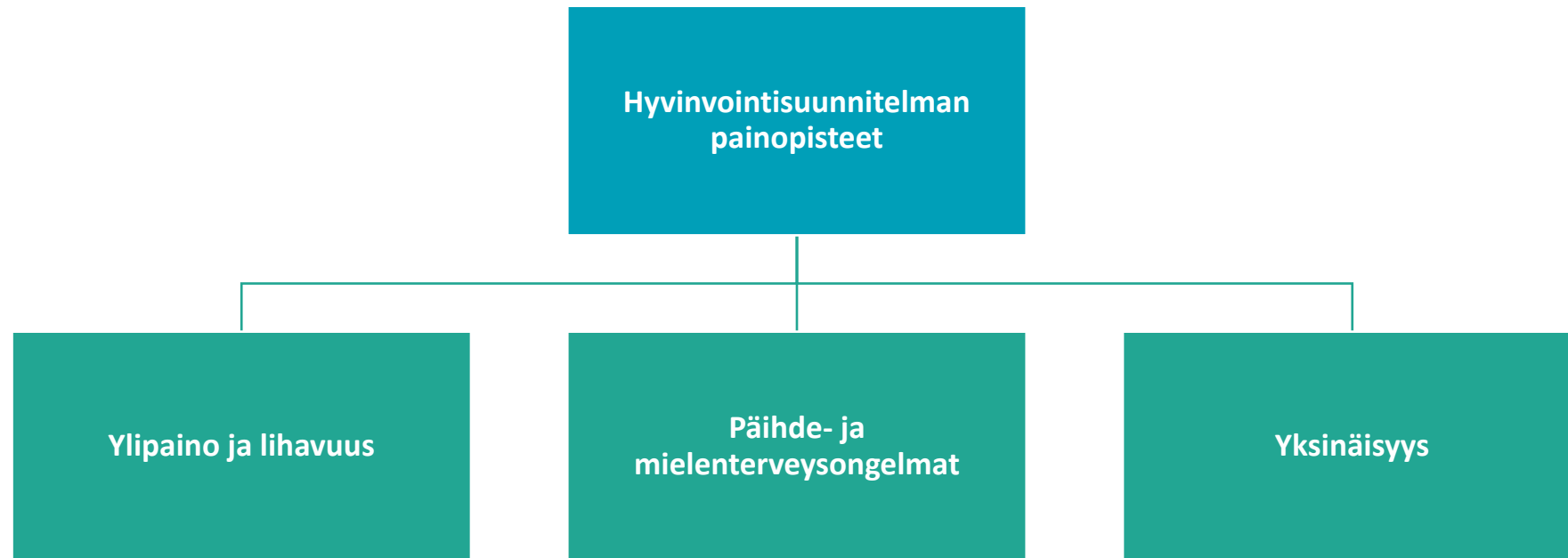
Huolenaiheet

- Liikkumattomuus
- Ylipaino
- Alkoholin liikkakäyttö
- Kokemus, ettei jaksata työskennellä vanhuuseläkeikään asti
- **Sairastavuus**

Myönteiset kehityssuunnat

- Kaatumisista johtuvien hoitajaksojen väheneminen
- Raskaudenkeskeytysten väheneminen

Hyvinvointisuunnitelman painopisteiden, tavoitteiden ja toimenpiteiden arviointi 2022

Hyvinvointisuunnitelman painopisteiden, tavoitteiden ja toimenpiteiden arviointi

Painopiste 1. Ylipaino ja lihavuus

- Ylipaino ja lihavuus näyttäytyvät pohjoiskarjalaisen väestön terveydellisenä haasteena edelleen
- Pohjois-Karjalan hyvinvointialueella on kuluneen valtuustokauden aikana luotu pohja elintapaohjauksen kehittämiseksi ja yhteistyölle eri toimijoiden kanssa Tulevaisuuden sosiaali- ja terveyskeskus –hankkeessa
- Siun soten elintapaohjauksen johtamisen ja koordinaation työvälineeksi laadittu elintapaohjauksen toimintasuunnitelma
- Pohjoiskarjalaisen väestön ylipainon ja lihavuuden yleisyyteen vaikuttamiseksi tarvitaan toimintamallien juurruttamista sekä systemaattista, pitkäjänteistä työskentelyä eri toimialueilla. Tämä edellyttää elintapaohjauksen kehittämistä koordinoivaa tahoja sekä resurssointia elintapaohjauksen toteuttamiseen hyvinvointialueen palveluissa. Tärkeää on huomioida myös yhdyspintatyöskentely kuntien ja muiden toimijoiden kanssa.

Hyvinvointisuunnitelman painopisteiden, tavoitteiden ja toimenpiteiden arviointi

Painopiste 2. Mielensterveys- ja päihdeongelmat

- Vuonna 2022 Pohjois-Karjalan hyvinvointialueella mielensterveysindeksi (ikävakioitu) oli 112,9, mikä oli maan neljänneksi korkein kaikista hyvinvointialueista (Pohjois-Savon, Pohjois-Pohjanmaan ja Lapin hyvinvointialueiden jälkeen). Alkoholikuolleisuus on Pohjois-Karjalassa työikäisten ja ikääntyvien kohdalla muuhun maahan verrattuna suurempi.
- EPT: Kuluneen valtuustokauden aikana on tehty hyvää perustyötä, jotta hyvinvointialueen toteuttama ehkäisevä päihdetyö on saatu hyvälle perustasolle ja rakenteet pysyviksi. Ehkäisevän päihdetyön koordinaatio ja siihen liittyvä yhteistyö kuntien kanssa on toiminut hyvin.
- Mielensterveys- ja päihdetyössä on (TulSote-) hankkeen aikana kehitetty ja vahvistettu mielensterveys- ja päihdeongelmien ennaltaehkäisyä ja varhaisen puuttumisen erilaisia toimintatapoja. Hankkeen jälkeen toimintatavat ja toiminnot luovat paremmat mahdollisuudet Pohjois-Karjalan hyvinvointialueella systemaattiseen ja laadukkaaseen asukkaiden mielen hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyöhön ja ongelmien ehkäisyyn.

Hyvinvointisuunnitelman painopisteiden, tavoitteiden ja toimenpiteiden arviointi

Painopiste 3. Yksinäisyys

- Pohjoiskarjalaisista aikuisista ja nuorista useampi, kuin joka kymmenes tuntee itsensä yksinäiseksi. Tytöt tuntevat itsensä yksinäisemmiksi kuin pojat.
- Painopisteeseen nimetyt muutamat toimenpide-esimerkit liittyivät lähinnä ilmiön tunnistamiseen sote-palveluissa ja verkostoissa. Yksinäisyyteen liittyvät nimetyt toimenpiteet ovat edellisen suunnitelman ja sen toteuttamisen myötä jääneet melko yleiselle tasolle, ja lähinnä tuoden ilmiön tunnistetuksi haasteeksi.
- Yksinäisyyden ehkäisyyn ja tunnistamiseen liittyviä toimenpiteitä on kuitenkin tehty osana muita toimintoja nimettyjen toimenpiteiden lisäksi; esimerkiksi nuorten, ikäihmisten ja omaishoitajien yksinäisyyteen liittyviä toimenpiteitä on toteutettu viime vuosina. Lisäksi järjestöavustusten kohdentamisen kautta on alueen asukkaiden yksinäisyyteen liittyen avustettu toimintaa, jolla on kohdattu pelkästään vuonna 2023 vähintään 20 000 ihmistä.

Hyvinvointialueen kuntien hyvinvointityö

- Pohjois-Karjalan hyvinvointialue, Pohjois-Karjalan maakuntaliitto ja Pohjois-Karjalan kunnat ovat toistensa strategisia kumppaneita. Yhteistyön pohjana ovat lakisääteiset suunnitelmat, hyvinvointialueen, maakuntaliiton ja kuntien strategiat, ohjelmat ja suunnitelmat, sekä kuntien sekä hyvinvointialueen hyvinvointikertomukset ja -suunnitelmat.
- Pohjois-Karjalassa on eri kokoisia kuntia, erilaisine väestörakenteineen, hyvinvointihaasteineen ja resursseineen.
- Kuntien terveydenedistämisasiivisuutta tarkastellessa vuoden 2023 TEAviisarin Kuntajohtosuuden perusteella huomataan eroavaisuuksia kuntien välillä → parhaimmat tulokset Joensuussa (92), Liperissä (90) ja Lieksassa (86). Polvijärvellä (47), Nurmeksessa (43) ja Ilomantsissa (39) tulokset olivat heikoimmat.

Keskeiset opit valtuustokaudelta

- Kulunut valtuustokausi on ollut hyvinvointialueen ja sen hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen rakenteiden muodostumisen aikaa
 - Hyvinvointialueelle on laadittu ja hyväksytty useita hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä linjaavia erillissuunnitelmia, joiden toteutumista hyte-lautakunta seuraa
 - Hyten osalta tärkeät sisältöalueet, joissa tapahtunut kehittämistä: ept, elintapaohjaus, lähisuhdeväkivallan ehkäisy, perhekeskustoiminta, digitaaliset palvelut, kaatumisten ehkäisytyö
-
- Valtuustokauden oppeihin voidaan lukea se, että vaikka suuri osa hyvinvointia ja terveyttä edistävästä työstä toteutuu osana sosiaali- ja terveydenhuollon arkista palveluntuotantoa, myös eri palveluita läpileikkaavaa, koordinoivaa työtä tarvitaan
 - Valtuustokauden onnistumisina voidaan pitää hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen rakenteiden ja suunnitelmallisuuden vahvistumista

Hyvinvointisuunnitelma 2025-2028

Lisätiedolle on tilaa halutessaan

Hyvinvointisuunnitelma taustaa

- Alueellisessa hyvinvointisuunnitelmassa nostetaan esiin ne toimenpiteet kehitetään, edistetään, jalkautetaan tai vahvistetaan hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä ja sen toimintamalleja hyvinvointialueen palveluissa vuosina 2025-2028
- Hyvinvointisuunnitelman toimenpiteet ovat toimialueiden ja asiantuntijoiden nimeämiä toimenpiteitä, jotka on koottu yhteen hyte-ohjausryhmän ohjeistus huomioiden
- Toimenpiteitä kokoamisessa ja kirjaamisessa on huomioitu toimenpiteiden konkreettisuus ja seurattavuus
- Toimenpiteet tullaan toteuttamaan systemaattisesti tulevien vuosien aikana, huomioiden kuitenkin toimenpiteiden toteutumiseen vaadittavien resurssien ja toimintaedellytysten riittävyys

Taustaa

Hyvinvointisuunnitelmaa ohjaavia strategioita ja linjauksia

- Pohjois-Karjalan hyvinvointialueen strategia
- palvelustrategia
- Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen lautakunnan asettamat hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen painopisteet
 - Ehkäisevä päihdetyö, elintapaohjaus, lähisuhdeväkivallan ehkäisy, asukkaille annettava digituki, kaatumisen ehkäisy, mielenterveyden edistäminen ja kulttuurihyvinvointi
- Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen Pohjois-Karjalassa – strategiset painopisteet vuosille 2025-2028 (Pohjois-Karjalan Hyte-ohjelma 2025-2028)

Strategian painopisteet

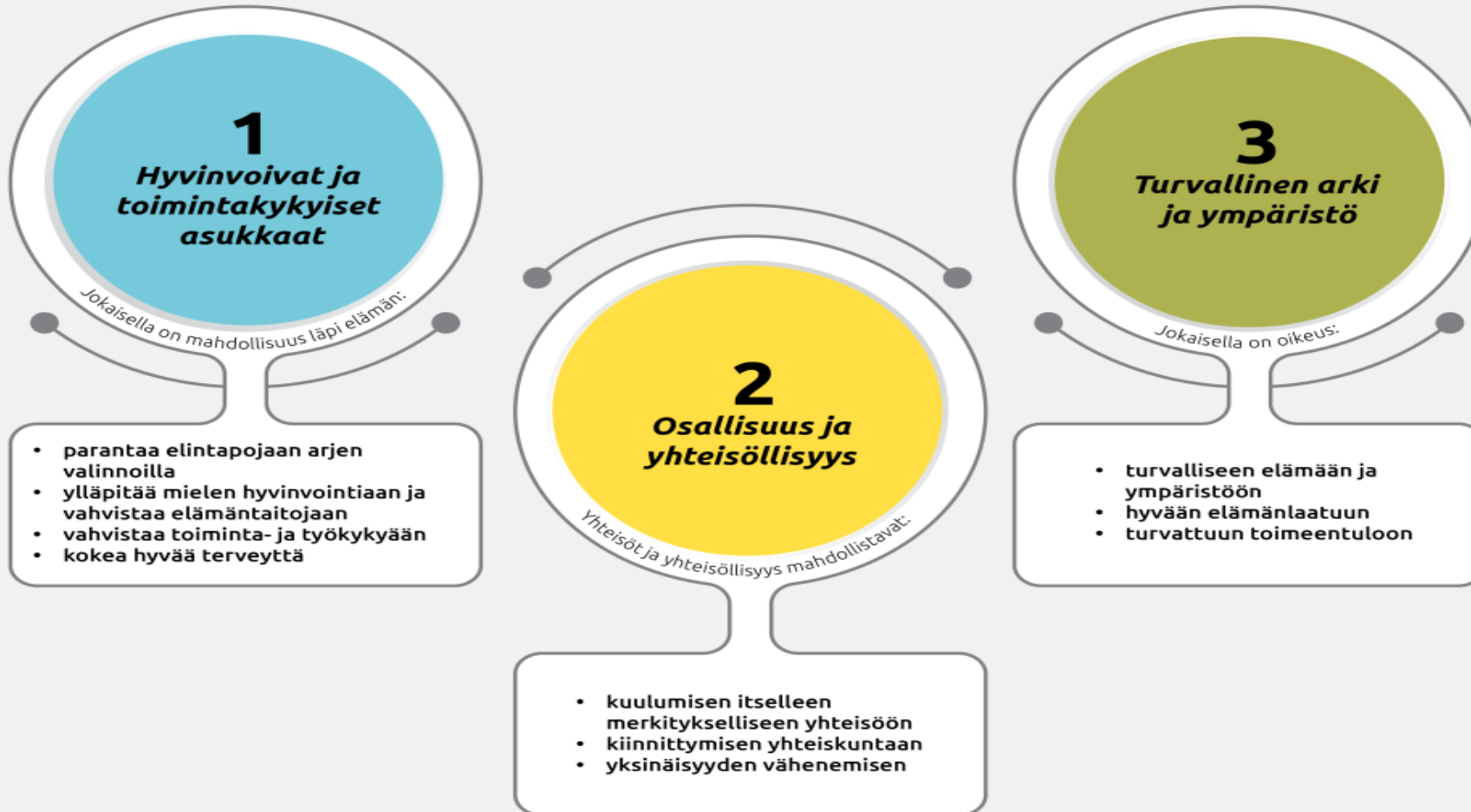
Pohjois-Karjalan hyvinvointialueen strategiassa

- toiminnan päämääränä on yhdessä tehden vaikuttavimmat palvelut ja
- tarkoituksena hyvää elämää ja elämäniloa Pohjois-Karjalassa: tukea, turvaa ja hyvinvointia.
- Strategian arvoina ovat asiakaslähtöisyys, avarakatseisuus, turvallisuus, yhdenvertaisuus ja vastuullisuus

Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen lautakunnan asettamat hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen painopisteet:

- ehkäisevä päihdetyö,
- elintapaohjaus,
- lähisuhdeväkivallan ehkäisy,
- asukkaille annettava digituki,
- kaatumisen ehkäisy,
- mielenterveyden edistäminen sekä
- kulttuurihyvinvointi

Pohjois-Karjalan hyte-ohjelma

Hyvinvoinnin edistämisen erillisohjelmat ja -suunnitelmat

Hallintosäännön mukaiset:

- Alueellinen opiskeluhuoltosuunnitelma
- Alueellinen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma
- Ikääntyneiden toimintakyvyn edistämisen suunnitelma vuosille 2023-2026
- Neuvolatoiminnan ja alle kouluikäisten lasten ehkäisevän suun terveydenhuollon toimintasuunnitelma 2023-2025
- Pohjois-Karjalan perhekeskuksen toimintasuunnitelma 2023-2025

Muut suunnitelmat:

- Ehkäisevän päihdetyön toimintasuunnitelma 2023-2025
- Elintapaohjauksen toimintasuunnitelma 2024-2028
- Alueellinen lähisuhdeväkivallan ehkäisyn toimintasuunnitelma 2025-2028
- Osallisuusohjelma

Painopiste 1: Hyvinvoivat ja toimintakykyiset asukkaat (34 toimenpidettä)

Lähtökohtana asukkaiden mahdollisuus tehdä itseään koskevia terveyttä edistäviä päätöksiä sekä ratkaisujen tukeminen hyte-toimijoiden suunnittelu-, päätöksenteko- ja toimeenpanorakenteissa

Tukemalla terveellisiä elintapoja vähennetään väestön sairastavuutta sekä edistetään heidän toiminta ja työkykyään

Jokaisella on mahdollisuus läpi elämän

parantaa elintapojaan ja arjen valintojaan

ylläpitää mielen hyvinvointiaan ja vahvistaa elämäntaitojaan

vahvistaa toiminta- ja työkykyään

kokea hyvää terveyttä

Painopiste 2: Osallisuus ja yhteisöllisyys

(8 toimenpidettä)

Lähtökohtana on asukkaiden merkityksellisyyden kokemuksen sekä alueen pitovoiman edistäminen

Tavoitteena on ehkäistä ja vähentää asukkaiden yksinäisyyden kokemusta sekä tukea heidän vaikutusmahdollisuuksiaan

Yhteisöt ja yhteisöllisyys mahdollistavat

kuulumisen itselleen merkitykselliseen yhteisöön

kiinnittymisen yhteiskuntaan

yksinäisyyden vähenemisen

Painopiste 3: Turvallinen arki ja ympäristö

(15 toimenpidettä)

Lähtökohtana on, että maakunta on kaikille ja kaikenikäisille hyvä ja turvallinen paikka asua ja elää

Palvelut, toiminnot ja ympäristö ovat saavutettavissa ja esteettömiä ja ne suunnitellaan kaikkien osallisuus huomioiden

Jokaisella on oikeus

turvalliseen elämään ja ympäristöön

hyvään elämänlaatuun

turvattuun toimeentuloon

Käsittely toimielimissä

- Vanhusneuvosto 13.8.2024
- Osallisuusvaliokunta 19.8.2024
- Lapsi- ja perheasiainneuvosto 20.8.2024
- Nuorisovaltuusto 20.8.2024
- Vammaisneuvosto 21.8.2024

Kiitos!